

**TOESPRAAK BIJ DE OPENING VAN DE EXPOSITIE 'PIETER HERMANIDES TEKENINGEN'
30 MEI 2023, 16.00 UUR IN ARTI ET AMICITIAE, ROKIN 112 AMSTERDAM DOOR JACQUES VAN ALPHEN**

Dichter bij de zin van het leven

Een overpeinzing over een raadselachtige titel

Dames en Heren,

Nog dichter bij de zin van het leven is de titel van een tekening van Pieter Hermanides (1932-2019) uit 1970. Deze tekening is afgebeeld op de ansichtkaart die tevens de uitnodigingskaart is voor de tentoonstelling van een selectie van zijn tekeningen die van 30 mei t/m 9 juni 2023 plaatsvindt in Arti et Amicitia in Amsterdam.

Als wij deze titel en deze tekening waarop twee personen in een zaal met schilderijen zijn afgebeeld, nader bekijken dan moeten wij constateren dat ze strikt genomen eigenlijk niets met elkaar te maken hebben. Een titel is een naam, een predikaat of een kwalificatie, die kan verwijzen naar een boek een film of naar een artistiek werk. Een titel heeft tot taak om een duidelijke voorstelling te geven van de inhoud. Dat is bij deze tekening van Pieter Hermanides dus niet het geval. Als wij de titel van deze tekening nog eens nader bekijken dan roept deze de vraag op: “wat wil dat hier zeggen” nog dichter bij de zin van het leven?

De titel van deze tekening geeft ons geen beschrijving van wat er op te zien is, want wat de zin van het leven is is op deze tekening nergens afgebeeld. Wij kunnen uit een rechtstreekse waarneming van deze tekening ook niet opmaken wat Pieter Hermanides bedoeld zou kunnen hebben met de titel *Nog dichter bij de zin van het leven*.

Nog dichter bij de zin van het leven is als een titel voor een tekening van twee personen in een zaal met

schilderijen misschien toch wel erg ver gezocht.

De vraag hoe komt men dichterbij de zin van het leven lijkt erg zwaar-op-de-hand te zijn. Nuchtere mensen zijn meestal geneigd om deze vraag af te doen als iets dat eigenlijk ongrijpbaar is en dat uiteindelijk toch nergens toe leidt; het is een onderwerp waar filosofen en dichters zich maar mee bezig moeten houden, want dat hebben zij van oudsher altijd weer tevergeefs gedaan. Zo luidt toch vaak de gangbare opinie van mensen met een realistische visie op het leven.

Motto

Pieter Hermanides heeft voor zover ik weet, zich nooit expliciet uitgesproken over de zin van het leven, ook al was hij er intensief mee bezig. Zo heeft hij ook een mooie tekening gemaakt die hij de titel heeft gegeven: *Het bestaan is een onoplosbaar probleem*. Deze tekening is afgebeeld in het boek *Pieter Hermanides Tekenaar* dat ik heb samengesteld en dat in 2020 is gepubliceerd. In een artikel in dit boek heb ik aannemelijk proberen te maken dat deze titel *Het bestaan is een onoplosbaar probleem* kan worden beschouwd als het motto van het oeuvre van Pieter Hermanides. Dit motto was kenmerkend voor zijn “levenshouding” hij heeft dit in zijn tekeningen op een onnavolgbare wijze zeer mooi gestalte gegeven. Laten wij ons hier nu eens de vraag stellen: bestaat er een algemeen aanvaardbare omschrijving van de zin van het leven? Wie zal het zeggen? Laten wij eens proberen om voor zo ver dat mogelijk is te formuleren wat de zin van het leven zou moeten zijn. Wij zouden kunnen zeggen dat de zin van het leven moet bestaan uit drie zaken die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, namelijk vrijheid, geluk en vooruitgang, want wat is de zin van het leven als wij deze drie zaken in ons leven moeten ontberen? Maar alles heeft een keerzijde en dit is dus ook het geval met deze omschrijving van de zin van het leven. De keerzijde van vrijheid is eenzaamheid, de keerzijde van geluk is kritiekloosheid en de keerzijde van vooruitgang is de dood.

De zin van het leven zo blijkt uit het bovenstaande is geen eenvoudige zaak.

Woorden

Op dit punt aangekomen kan een nuchter persoon wellicht de tegenwerping maken dat de titel *Nog dichter bij de zin van het leven* slechts uit woorden bestaat, en dat wij ons daarom niet hoeven af te vragen in hoeverre deze woorden iets met de tekening van Pieter Hermanides te maken hebben. Woorden zijn immers in wezen toch altijd heel iets anders dan de dingen zelf. Woorden zijn de dingen niet. Wie heeft er ooit echt geloofd dat het woord schoen hetzelfde is als een echte schoen? Wij weten bij enig nadenken toch dat er immers altijd een onoverbrugbare kloof is tussen woorden en de dingen. Zo beschouwd bestaat de titel van deze tekening van Pieter Hermanides uit niets anders dan willekeurig gekozen woorden die met het waarheidsgehalte van de voorstelling ervan niets te maken hebben. Wij hebben immers ook reeds vastgesteld dat de titel van deze tekening van Pieter Hermanides geen omschrijving is van wat er op staat.

Maar ik zou als antwoord op de bovengenoemde bedenkingen van een nuchter persoon willen zeggen, dat woorden nooit zomaar woorden zijn, woorden hebben immers een vaste vorm en een eigen betekenis, de woorden levend en dood, zijn bijvoorbeeld toch altijd een afbeelding van de werkelijkheid. En dit geldt ook voor vele andere woorden.

Pieter Hermanides heeft de titel *Nog dichter bij de zin van het leven* met zijn eigen handschrift op deze tekening aangebracht, dat heeft hij bij de meeste van zijn andere tekeningen ook gedaan. Pieter Hermanides heeft zeer vaak - ik zou haast zeggen bijna altijd - aan zijn tekeningen een raadselachtige titel gegeven.

De tekeningen van Pieter Hermanides hebben een geheimzinnige uitstraling, maar ze zijn figuratief, dat wil zeggen wat er op staat is nooit abstract of onherkenbaar, de strekking van de titels van zijn tekeningen is daarentegen altijd vreemd en onbegrijpelijk. De titels van zijn tekeningen maken de indruk dat zij onlogisch zijn, rationeel niet te volgen.

De titel van deze tekening *Nog dichter bij de zin van het leven* is dus raadselachtig, maar misschien bevat deze titel wel een dubbelzinnige of een verborgen betekenis, die ons in staat stelt om deze tekening beter te begrijpen. Ik kom daar zometeen op terug.

Expositie

Wat is er op deze tekening te zien?

Het interieur van een zaal met schilderijen met achterin een doorkijkje. Aan de lichtblauwe wanden hangen in totaal elf verschillende schilderijen met een omlijsting. Aan de rechterkant zit in een stevige fauteuil een man met een sigaar in zijn linkerhand, gekleed in een lichtblauw kostuum. Hij heeft zijn benen over elkaar geslagen en hij kijkt in de richting van een andere man die in het midden van de expositieruimte staat. Deze man is gekleed in een roze kostuum en hij houdt een glas in zijn linkerhand. Beide personen houden hun blik gericht op de muur aan de linkerzijde van de expositieruimte, waar vier schilderijen hangen. Zij kijken dus naar de volgende schilderijen: een schilderij met daarop een staande man die zijn linkerarm naar boven heeft uitgestrekt, een schilderij met daarop een groot stuk worst, een klein doekje met daarop een rood bolletje en een schilderij met daarop een blauwe bril op een groene vloer. Aan de ander kant van de expositieruimte op deze tekening gezien vanaf het doorkijkje hangen de volgende kunstwerken: een schilderijtje met daarop een vraagteken, een schilderijtje met daarop een witte wolk waaruit regendruppels vallen, een schilderijtje met daarop een masker, een schilderij met daarop de kop van een papegaai, een schilderij met een witte wolk en twee bliksemstralen, een schilderij waarop een vrouw halfnaakt is te zien en ten slotte een schilderij met daarop een kop van een blauwe haai. Tien van de hier op opgesomde schilderijen in deze expositieruimte zijn figuratief, slechts het schilderijtje met het rode bolletje dat naast het schilderij met de bril hangt is abstract.

In deze zaal met schilderijen staat op een zandkleurige vloer, enigszins links van het midden, een zeer grote schaal die beladen is met een kolossale ananas en diverse soorten fruit.

Deze mooie tekening is uitgevoerd in zeer lichte pastelachtige, bijna doorschijnende kleuren, waardoor de indruk wordt gewekt dat alles wat er op is afgebeeld bijna immaterieel is, hierdoor doet deze voorstelling ons denken aan een droom waarin de dingen dikwijls ook heel goed zichtbaar zijn maar waarin zij tevens ongrijpbaar zijn.

Titel

Tot besluit keren wij nu terug naar de vraag wat kan Pieter Hermanides bedoeld hebben met de raadselachtige titel van deze tekening waarop twee heren in een zaal met schilderijen zijn afgebeeld? Heeft hij met de titel van deze tekening een onverklaarbaar effect teweeg willen brengen? Pieter Hermanides was een gewetensvol kunstenaar die nooit zomaar in het wilde weg een tekening heeft gemaakt.

Ik denk dat Pieter Hermanides met deze tekening van twee heren in het interieur van een schilderijen-expositie heeft willen zeggen dat het aandachtig beschouwen van mooie en goede kunstwerken ons in staat stelt om dichterbij de zin van het leven te komen.

Tot zover deze overpeinzing over een tekening van Pieter Hermanides.
Hierbij verklaar ik deze tentoonstelling voor geopend.

Jacques van Alphen

Amsterdam, 30 maart 2023

Binnenzijde: Pieter Hermanides,
'NOG DICHTER BIJ DE ZIN VAN HET LEVEN', 1970.

Pen en aquarel op papier, 14 x 20 cm.

Collectie **Teylers Museum**, Haarlem.

www.pieterhermanides.nl · info: lhermanides@yahoo.com

Oplage: 50 exemplaren. © Jacques van Alphen, statementart2@gmail.com